

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
Вісник аграрної науки Причорномор'я

*Науково-теоретичний фаховий журнал
Видається Миколаївським державним аграрним університетом*

Випуск № 1 (48)

2009 р.

УДК 332.365:338.434

**ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ
АГРАРНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

***І.Н.Топіха**, доктор економічних наук, професор
О.А.Мамалюк, здобувач, асистент
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті визначено джерела фінансування заходів раціонального використання та охорони земель сільгоспризначення залежно від здійснюваних землеохоронних заходів за призначенням та за масштабами впливу.

***Ключові слова:** фінансові ресурси, аграрне землекористування, джерела користування, землеохоронні заходи.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку земельної реформи в Україні та в умовах глобальної проблеми екологічності землеробства у світі актуальною є двоєдина проблема переходу до ринкових відносин і зменшення антропогенного навантаження та забруднення земельних ресурсів в сільському господарстві країни. Вирішення цієї проблеми значною мірою залежить від визначення і дослідження джерел фінансування аграрного землекористування.

Аналіз останніх досліджень. Удосконаленню фінансового регулювання використання та охорони земель сільськогосподарського призначення присвятили свої наукові праці такі вітчизняні вчені, як М.І.Задуляк, З.В.Герасимчук, А.М.Третяк, В.В.Горлачук, І.Михасюк, Л.Г.Мельник та інші. Проте в сучасних умовах господарювання окремі аспекти фінансового регулювання землекористування аграрного сектора недостатньо вивчені й вимагають ґрунтовного дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні джерел фінансових ресурсів аграрного землекористування з урахуванням особливостей землеохоронних заходів та масштабів їх впливу.

Вклад основного матеріалу. Відмінною рисою фінансових відносин у землекористуванні є його платність і надання різним суб'єктам господарювання права власності на земельні ресурси. Фінансові відносини виникають [1]:

- при формуванні та використанні позабюджетних фондів охорони земельних ресурсів;
- при формуванні екологічних фондів підприємств;
- між замовниками і виконавцями робіт з реалізації заходів щодо раціонального використання та охорони земель сільськогосподарського призначення;
- між органами територіального самоврядування (коли вони є замовниками землеохоронних робіт і здійснюють їх фінансування);
- з бюджетом (в результаті отримання коштів на фінансування землеохоронних і науково-дослідних робіт землеохоронного напрямку; при здійсненні платежів в бюджет);
- з банками (щодо залучення кредиту для формування фінансових ресурсів, необхідних для здійснення землеохоронних робіт, погашення відсотків за кредит тощо);
- із страховими компаніями при створенні страхового фонду на випадок аварійного, непередбаченого виду впливу на стан земель.

В економічній літературі формування універсального поняття фінансових ресурсів ще не завершено, оскільки в економістів немає єдиної думки щодо визначення сутності фінансових відносин. Деякі вчені визначають фінансові ресурси як «сукупність фондів грошових коштів, які знаходяться в розпорядженні держави, підприємств і організацій» [2, 3].

Узагальнюючи зазначене, можемо зазначити, що фінансові ресурси землекористування – це всі грошові засоби, які знаходяться в розпорядженні держави, підприємств, гос-

подарств, організацій, акумульовані у відповідних джерелах і призначені для покриття певних витрат, пов'язаних з раціональним використанням, відновленням, охороною і ліквідацією негативних наслідків погіршення стану земельних ресурсів.

Фінансові ресурси землекористування утворюються за рахунок цілого ряду джерел: кредити банку, бюджет, позабюджетні землеохоронні фонди регіонального рівня, кошти господарств, страхові виплати [4]. Вирішити питання про оптимальне співвідношення джерел фінансових ресурсів землекористування без відповідного аналізу складу землеохоронних витрат неможливо. Тому необхідно розглядати їх склад з позиції вибору відповідного джерела фінансових ресурсів землекористування.

В цілому, проблема вибору найбільш оптимальних джерел фінансових ресурсів землекористування вирішується, виходячи з особливостей землеохоронних заходів, характерними ознаками яких є цільове призначення землеохоронної діяльності, величина кошторисної вартості та масштабів впливу (табл. 1).

Використання того чи іншого виду джерел фінансування землеохоронних заходів та співвідношення в загальній сумі витрат залежить від виду природоохоронних об'єктів і розміру джерел фінансових ресурсів землекористування в кожній конкретній еколого-економічній ситуації.

Основні позитивні результати запровадження фінансово-економічного механізму землекористування полягають в опрацюванні основ платного землекористування та забезпеченні надходження фінансових ресурсів в обсягах, необхідних для здійснення землеохоронних заходів.

Основний недолік існуючої механізму – нездатність зацікавити товаровиробників у проведенні природоохоронних заходів за рахунок власних коштів. Разом з тим, він не узгоджений з іншими економічними важелями управління господарською діяльністю, а також недостатньо оперативний і ефективно реагує на динаміку економічних і екологічних процесів у державі.

Таблиця 1

Джерела фінансування заходів раціонального використання та охорони земель сільськогосподарського призначення

Землеохоронні заходи за призначенням	Джерела фінансування					
	кредитні ресурси	кошти Державного бюджету	кошти місцевих бюджетів	платежі з регіональних фондів	кошти господарств	страхові виплати
Запобіжні заходи:						
- реалізація заходів регіональних програм використання та охорони земель	р	г	р	р, л	л	-
- освоєння земель для сільськогосподарських потреб	-	г	р	-	-	-
- поліпшення сільськогосподарських угідь	л	-	р, л	-	л	-
- виконання робіт щодо відновлення земель, якщо це відбулося не з вини власників і користувачів земельних ділянок	л	г, р	р, л	р, л	-	л
- будівництво та реконструкція протieroзійних, гідротехнічних і протизсувних споруд, меліоративних систем (відповідно до закону)	р, л	г	р	р	л	-
- реалізація заходів щодо охорони земель навколо об'єктів поводження з відходами, що використовуються для їх збирання, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів, які перебувають у власності територіальних громад	-	г	р	р	л	-
- економічне стимулювання впровадження заходів щодо використання та охорони земель і підвищення родючості ґрунтів відповідно до регіональних програм	р	г	р	р	л	-
- здійснення інших заходів щодо охорони земель	л	г	р, л	л	л	-
Ліквідація наслідків негативного впливу на якість сільгоспугідь:						
- природного впливу (якщо це відбулося внаслідок зміни природнокліматичних умов)	-	г, р	р	-	-	р, л
- антропогенного (якщо це відбулося з вини власників і користувачів земельних ділянок)	-	-	-	-	л	-
- техногенного (якщо це відбулося під впливом діяльності людини, проте не з вини власників і користувачів земельних ділянок – зовнішні ефекти)	-	г, р	р	-	-	р, л

* землеохоронні заходи за масштабами впливу:
г – глобальні, р – регіональні, л – локальні.

Отже, доцільно удосконалювати механізм управління фінансовими ресурсами землекористування, сутність якого полягає у наступному:

- концентрацію фінансових ресурсів екологічного призначення необхідно здійснювати за територіальним принципом, застосовуючи як галузевий, так і державний підходи;
- розподіл і перерозподіл коштів повинен ґрунтуватися на програмно-цілових засадах, що дозволить забезпечити фінансування територіальних еколого-економічних програм розвитку і пільгового кредитування природоохоронних заходів;
- контроль за використанням коштів необхідно здійснювати місцевими органами влади;
- механізм фінансового забезпечення регіональної еколого-економічної програми розвитку необхідно узгодити з механізмом стягнення платежів з господарств, розташованих на підвідомчій території, та з податковою системою;
- місцеві податкові пільги при стягненні земельного податку повинні встановлюватися залежно від запланованого обсягу землеохоронних заходів конкретного господарства;
- землеохоронні завдання (заходи), які рекомендуються землекористувачам, особливо тим, що орендують землі сільськогосподарського призначення державної власності, при виконанні регіональної еколого-економічної програми, необхідно фіксувати в угоді між місцевими органами влади і землекористувачами.

Запропонований механізм сприятиме ліквідації практики галузевого підходу в управлінні землекористуванням, де використовується системний підхід до територіального еколого-економічного розвитку, програмування якого не має директивного характеру.

Висновки. Проблема вибору найбільш оптимальних джерел фінансових ресурсів аграрного землекористування вирішується, виходячи з особливостей землеохоронних заходів. Зважаючи на це, нами визначено джерела фінансування заходів раціонального використання та охорони земель сільськогосподарського призначення залежно від здійснюваних землеохоронних заходів за призначенням та за масштабами впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горлачук В. В. Земельний менеджмент: Навчальний посібник / В. В. Горлачук, І. М. Песчанська, В. А. Скороходов. — К.: ВД «Професіонал», 2006. — 192 с.
2. Задуляк М. І. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами природокористування / М. І. Задуляк. — Суми: Козацький вал, 1997. — 30 с.
3. Михасюк І. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка. — Львів: Українські технології, 1999. — 640 с.
4. Третяк А. М. Фінансове регулювання використання та охорони сільськогосподарських земель у процесі ринкового обороту / А. М. Третяк // Економіка АПК. — 2007. — №5. — С.52-56.